

מילכוד '78?

חמש שנים אחרי אותו ערב דרמטי, בו הוחל בגיוס בהול של כוחות המילואים לקראת המלחמה האכזרית והחשובה ביותר בתהליך ההתפכחות ההיסטורית של המורחה-התיכון; בערב זה שוב מועם הלב בדאגה ובחשש לבאות. קשה להתעלם מהסתמלות שבהתרחשותם של אירועים דרסטיים וגורליים לעם ישראל, דור-קא סביב היום החשוב ביותר שבאמונת היהודי.

קשה גם שלא לשים לב להקבלה המהפכית - יום כיפור 1973, תחילתה של מלחמה נוראה שהביאה לשינוי מושגים בעם ישראל; יום כיפור 1978, תחילתן הרצינית של שיחות השלום בין ישראל למצריים, שב-אם תצלחנה תשנה שוב מושגים רבים. ב-1973 מנה-לים אנשי צבא מאבק אכזרי זה בזה באמצעות המוח והתותח; ב-1978, חלק מאותם אנשי צבא, שהפכו מדי-נאים, ממשכים לנהל את אותה המאבק באמצעות ה-מוח אבל ללא תותח. להראותנו שלמלה, למישפט ול-שיח יש אותה עוצמה לפחות כמו לתותח.

המעניין, המרתק והמדאיג בכל המתרחש הוא, שה-אדם שמאחרי מאורעות אלה - מחבר התסריט, ה-במאי והשחקן הראשי, המתכנן, היום והמבצע - הוא אדם אחד, היריב שמגד, האויב מאתמול - אנוור אל-סאדאת. הצלחתה של ההצגה בטווח הנראה לעין תלויה במידה רבה בו - לשבט או לחסד.

מדינת-ישראל נקלעה למצב שבו מרחב התימרון שלה הולך ומצטמצם, ולא רק ביחסיה עם מצריים אלא בעיקר ביחסיה עם שאר מדינות העימות. ישראל צו-עדת להסדר שלום בחזית הדרומית, שייחייב אותה בעתיד הקרוב לשמור על אותה רמת כוונות בחזית זו, ובה בעת עדיין נשארות הבעיות בחזיתות המזרח וה-צפון סובכות ומסוכנות, דבר שייחייב את ישראל להג-ביר את רמת הכוונות שם.

האם נכנסה ישראל למילכוד?! האם לקינו בעיוו-רון ואין אנו רואים וקוראים נכון את המתרחש?! האם בכלל יש מונח היגיוני אחר מהסבך?

דבר אחד אפשר לומר בוודאות, מתוך הניסיון - קל יותר להתמודד עם העתיד הנלעם, בבואנו לקבל החלטות בהווה, כאשר ישנם קווי-יסוד מנחים וברור-רים של תפיסת-עולם, כאשר ישנה אידיאולוגיה ברורה, והיא המכתובה לאדם את כיוון צעידתו ועל פיה הוא מקבל את החלטותיו. הבעיה באידיאולוגיה היא, שכ-כל יצירת-אדם אחרת, לעולם אין היא מושלמת ואין היא במיאה בחששון את כל המצבים האפשריים וה-משתנים.

הקובע את מחלכה, כאשר המנהיג רק נתון ביטוי ל-רצון העם ומנסה לכוון ולהכתיב את קצב האירועים, תוך ניצול עיתויים מתאימים במצבים משתנים.

מבחינת המצב עתה ניתן להסיק שהמישטר במצ-ריים, הבא לביטוי בפעילותו של סאדאת, יעיל יותר בהכרת הקצב וכיוון התהליכים. אולם סיבתה של יעילות זאת בתנאים. האיסטרטגיה המצרית תואמת את רצון מרבית העם המצרי, העם הישראלי ואת האינ-טרסים של ארצות-הברית במזרח-התיכון. מיבחנה ה-אמיתי בעתיד, אם אכן כוונותיו האמיתיות של סאדאת הן שונות. מיבחנו האמיתי יבוא ברע שירצה לשנות כיוון, נגד רצון העם. האם יוכל סאדאת, או כל מנהיג מצרי אחר מקומו, להשפיע על עמו לשינוי כיוון. ואם כן, עד כמה?

בשאלה זו טמונה תיקוותנו. בה נמצא הסוד להס-כמתנו ליוזמה המצרית, למרות הווייתורים המפליגים, הסיכונים העצומים וחרף כל סימני השאלה והאזהרות. במעשינו היום אנו מעצבים את דמות העתיד. לכן עלי-נו לפעול בכל כוחנו למניעת היווצרות מצב, שבו יוכל מנהיג מצרי להשפיע על עמו לשנות כיוון ולהחזיר את גלגלי ההיסטוריה לאחור.

לכן עלינו לעמוד היום בתוקף, כחלק מצרכי הביט-חון שלנו, על כך שמצריים תפעל הן בחצייה-אי סיני והן במצריים גופה, בסייעו ישראלי ואחר, להעלאת רמת-החיים של העם המצרי, להוצאת עגלת הכלכלה המצ-רית הכושלת מהביצה שבה היא תקועה. אם נצליח בכך, יילכד סאדאת עצמו ביוזמתו העכשווית, גם אם תוכניותיו ותיקותיו לגבי ישראל שונות מהמוצהרות-למען ביטחונו בטווח הקצר והמיידי עלינו להת-עקש ולא לסגת משום שטח או נקודה איסטרטגית, לפני שנשתכנע כי תהליך השלום מתחולל במצריים גופה. כלומר, שמדיניות הכלכלית של מצריים משתנה ממדיניות של מלחמה לכלכלה של שלום.

הטענה המושמעת מעת לעת, שעל פיה אימץ לעצ-מו סאדאת את הדעה שאת ישראל אין צורך לחסל במלחמה, מפני שהיא תתחלל מעצמה בשלום, אינה רלוונטית כלל למצב. זוהי היפותזה שטרם הוכחה וטפק-אם תוכח אי פעם. קיומה של ישראל וחוסנה החברתי במצב של נורמליזציה ביחסים שבניה לבין שכנותיה, נמצאים בידי ישראל בלבד. רק לנו השליטה על עצמנו ועל בעיותינו הכלכליות והחברתיות. אם לא נשכיל לתת את התשובות המתאימות לבעיות אלה, הרי שאין לנו כל הצדקה היסטורית ולהתמיד ולשהות כעם במדינתנו. זהו האתגר שלנו, כעם השואף לחיות ככל עם נור-מלי. רק לנו התשובות לבעיות אלה ואין כל סיבה שלא נוכל להתמודד עמן.

גד גזית, תל-אביב

פלסטיק לבנות אחרי שימוש, בעטיפות צלופן של עוגות וממתקים ובבקבוקי בירה. הרוכלים עדיין צעקו והכריזו על טיב מרכולתם, האוטובוסים המלאים באו ונסעו, הקבצנים קיללו, הרס-קול צרח, הרבנים לבושי השחורים ניכנסו בינתיים לאט למישריהם, מבלי להתערב, כתו-שבי של כוכב-בלכת אחר.

שאלתי את משה, מוכר-הפרחים, אם אוירת ה-קירקס הזו היא דבר רגיל ביום קדוש זה והוא ענה: "מה אפשר לעשות? אין ברירה!" הייכתי בעצב. ומה שחסר לי באמת, על מנת להשלים את האווירה ביום-הכיפורים בבית-הקברות בחולון, היו בלונים צבעוניים. זה היה חסרון רציני בנוף הכללי. רשמתי לעצמי לומר זאת למנהל הקירקס, אבל הוא לא היה שם. אמרו לי שהלך הביתה מוקדם, כדי להתכונן לקראת היום הקדוש.

אירנה גטרי, תל-אביב

למנחם בגין היתה אידיאולוגיה כזאת והוא זנח אותה. האם צדק או שגה? רק לעתיד פתרונים. דבר אחד ברור - בין אם צדק או שגה, היה זה מהלך היסטורי מבחינתו. אבל עם ישראל נותר ללא אידיאו-לוגיה, מילבד אחת, רוצה: אידיאולוגיית הביטחון, שעליה ניתן להתווכח ולהתמקח.

וכך יכול אל-סאדאת לתבוע מישראל ויתורים מפ-ליגים ואף לקבלם. ישראל נתבעת לוותר על דברים ממשיים - על שטחי קרקע שנלכחו במלחמה שלא ישראל יזמה. הצדק ההיסטורי לא מצפה מישראל ל-ויתורים מפליגים והיתה סבירה, מבחינתו, הסכמה של מצריים להתפשר על כמה קילומטרים מרובעים מאדמתו החולית ו, "הקדושה" של חצייה-אי סיני.

איך ייתכן שכאשר צועדים לשלום אמת, עומדים בתוקף על דרישה אולטימטיבית לעקור אנשים מאד-מה שישבו, מפרנסתם ומדרך-חיים שבחרו בה, ובכך הביאו תנופת פיתוח לאזור שם, שבלעדיהם היה נש-אר במצבו הקודם - וזאת רק בגלל השתייכותם ללאום אחר?

היה זה נכון, צודק ואפשרי, לתת למתיישבי פיתח-רפיה לפחות את אפשרות הבחירה, אם להישאר בבתי-הם או לנטוש אותם עם החלפת השלטון באזור.

אם יתברר בעתיד ששינוי, נעמוד בפני הצורך לה-שיב על השאלה, כיצד יכולנו להתעלם מהעובדה שה-מתרחש נעשה על פי תסריט של סאדאת, ומבחינת הזמן - ביחס למישכו של הקונפליקט הערבי-ישראלי - גם במהירות רבה. השאלה המרה שעלולה להישאל בעתיד היא, כיצד יכולנו להתעלם מהסימנים הברור-רים המצביעים על כוונה להשיג בדיפלומטיה מפוכחת את שלא ניתן היה להשיג בשדה-הקרב?

זוהי שאלה המזכירה במידה רבה את השאלה ש-נשאלה למחרת מלחמת יום-הכיפורים: כיצד יכולנו להיצמד לקונספציה מטופשת, לאטום את אוזנינו ול-סרב להבין את שרואות עינינו וקולות אוזנינו?

יחד עם זאת, ולמרות זאת, דומה שעלינו ליטול את הסיכון ואל לנו לבלום את התהליך - תהיינה כוונותיו של סאדאת אשר תהיינה. שכן, לכוונותיו של סאדאת חשיבות משנית כל עוד מעשיו תואמים את אינטרס השלום, שהוא האינטרס שלנו. זאת בראש וראשונה מאחר ומתנהל לי אצלנו היסטריה בין שתי צורות שלטון ובין שתי תפיסות חברתיות - האחת מתקדמת וצודקת והשניה מיושנת ומבוססת על תפי-סות העבר. זהו המאבק שבין הדמוקראטיה לאוטוקרא-טיה. זהו גם המאבק בין ההשקפה שהמנהיג הוא ש-יוצר את ההיסטוריה לבין זו הסבורה שרצון העם הוא

יריד בבית-הקברות

מעם בשבוע, כצורה של כפרה, אני עולה אל קבר-אמי ואל קבריהם של אחדים מידידי, שחלכו לעולמם. אני משוחחת איתם בלבי, מניחה פרחים, וכעבור כשעה אני חשה רגועה יותר ואשמה פחות בכל הקשור למצפוני כלפי אותם שחלכו מאיתי.

כשהאוטובוס מגיע לתחנה הראשונה, בדרכי חזרה מבית-הקברות, מתחילה "הפלישה" של תלמידי בית-הספר בגילים 15-16. בצריחותיהם, שריקותיהם ופטפו-טיהם קורעים לגורים את רגעי השקט שלי, ומשאירים אותי עצבנית עד לסופו של היום.

ניסיתי פעם לפתוח את הפה. בקשתי מעט התחשבות ברשות הנוסעים, שזה עתה עזבו את בית-הקברות וכעת ישבו המומים מהרעש וההמולה שסביבם. בקשתי נענה בצעקות ועצה מאחד "הגבורים" שבקבוצה: "קחי טכסי, בפעם הבאה!" מאז לא פציתי יותר את פני. אין חשיבות למילים. הנהג היה חרש, הנוסעים האחרים חלושים. נותרה בידי רק האפשרות לסטור ל, "ראש הקבוצה" בפרצומו המגחך - מעשה שהוא כמובן, אסור בארצנו ה, "תרבותית". תמהתי - האם זו תרבות? אולם ככל שזה נראה רע קיימים דברים גרועים מאלה, הקשורים לטכס, או שמא לחוסר הטכס בישראל.

האם יש צורך בטכס? לדעתי אומנם כן. בכל צורת חיים משותפת, בכל תרבות, מהפרימיטיביות ועד למתקדמת ביותר, הטכסים קיימים ורוחשים להם כבוד. כפי הנראה, העלאת זכרונם של אלה היקרים לנו לא קשורה בכבוד בארצנו - דבר שלא רק הופך אותנו למכוערים בעיני הצופים בנו, אלא למכוערים וחסרי-ערך כעובדה בפני עצמה.

אנסה לחסברי: השנה נפל ערב יום-הכיפורים באותו היום בשבוע שבו אני עולה לקבר אמי. קמתי מוקדם, משום שידעתי שביום זה ייסגר בית-הקברות מוקדם מהרגיל. כשהגעתי, לפני הצהריים, היו שם 3 אוטובוסים שפלטו אבלים, דבר שהוא כשלעצמו חש בצורך לכפר. מובן, משום שביום-הכיפורים כל אחד חש צורך לכפר. אך הדבר שמע בי כמכה ממש, היה נוכחותם של תגריים ורוכלים שונים, על מרכולתם הפרושה בצבעוניות רועשת, על מיני שלטונות מאולתמים, מכריזים בהת-להבות על הסחורה וה, "הזדמנות". היה שם שולחן עם